

LANDELIJKE AANPAK ZWERFAFVAL:

SAMENWERKING NEDERLANDSCHOON, NVRD EN RWS

Oktober 2017, een tussentijdse evaluatie

Rijkswaterstaat
Ministerie van Infrastructuur en Milieu

KONINKLIJKE VERENIGING VOOR
AFVAL- EN REINIGINGSMANAGEMENT

NederlandSchoon

Samen zwerfafval aanpakken

Sinds 2016 werken NederlandSchoon, Rijkswaterstaat en de Koninklijke vereniging voor afval- en reinigingsmanagement (NVRD) als partners samen aan de Landelijke Aanpak Zwerfafval (LAZ). Doel is dat 'schoon' de norm wordt en dat Nederland daadwerkelijk schoner wordt en als zodanig wordt beleefd. Dit kunnen deze partijen niet alleen. Ze hebben zich in het LAZ als taak gesteld alle organisaties, die een belang hebben in het voorkomen van zwerfafval, te verbinden en samen te laten werken: burgers, bedrijven, gemeenten, maatschappelijke organisaties en gebiedsbeheerders. Dit levert positieve resultaten op, zoals blijkt uit deze tussenevaluatie. De gezamenlijke aanpak heeft geleid tot een veelheid aan activiteiten met mooie resultaten. Iets wat zonder samenwerking en de inzet van vele andere actoren niet was gelukt.

Jack Broekaart, Hoofd afdeling Afval en materialen, Rijkswaterstaat:

"Dat we nu een Landelijke Aanpak Zwerfafval hebben waarin we met drie organisaties optrekken maakt onze boodschap voor een schoon Nederland krachtig. Het gaat om de openbare ruimte, die is van ons allemaal. We moeten het met z'n allen aanpakken."

Hélène van Zutphen, Directeur NederlandSchoon:

"Om echt verschil te maken –op naar een schoon Nederland- is het nodig dat we tot in de haarvaten van de maatschappij mensen betrekken. Dat kan nu vanuit de LAZ samenwerking. Door de verbinding die we met elkaar hebben, bereiken we meer. Onze acties zijn daardoor zeer effectief."

Olaf Prinsen, Directeur NVRD:

"Door dit gezamenlijk te doen leren we van elkaar en brengen we een schoner Nederland dichterbij. Samen staan we sterk."

Thema 1: Supporters van Schoon (participatie en activatie)

Doelstellingen

Meer inwoners houden actief hun leefomgeving schoon doordat vanuit het Supporter van Schoon (SvS) gedachtegoed handvatten worden geboden, partijen worden verbonden en zichtbaarheid in de openbare ruimte wordt gecreëerd.

Publiek:	Steeds meer mensen geven aan nooit afval op straat achter te laten (Q2: 70%, Q1: 67%)
Publiek:	Steeds meer mensen geven aan mee te hebben gedaan aan een landelijke schoonactivatie in hun buurt
Gemeenten:	75% betrokken gemeenten geeft aan dat samenwerking effectievere aanpak geeft
Bedrijven:	80% van de SvS bedrijven zet zich in tijdens Supporter van Schoon publieksactivaties

Activiteiten en resultaten Q1, Q2 en Q3

- 1. Acties:** Inwoners en bedrijven hebben zwerfafval voorkomen of opgeruimd door het organiseren of ondersteunen van aanstekelijke landelijke acties zoals Landelijke Opschoondag, Let's Clean Up Europe, Keep-it-Clean-Day, Schoonste Strandenverkiezing, Schoonste Winkelgebieden Verkiezing en Nieuwjaarsvegen
Voorbeeld concreet resultaat: Landelijke Opschoondag meer dan 110.000 deelnemers, aantal aangemelde acties gestegen met 25%
- 2. Interactie:** Supporter van Schoon is een social brand geworden. De interactie met de meer dan 200.000 supporters verloopt digitaal.
Voorbeeld concreet resultaat: 225.000 Supporters van Schoon, grote online community (>200.000) met een waardering van >7,5
- 3. Webshop:** Via de webshop zijn handige opruimmaterialen en communicatiemiddelen gemakkelijk en voordelig aangeboden aan Supporters van Schoon en intermediaire partijen. Hiermee worden zij ondersteund bij het schoonhouden.
Voorbeeld concreet resultaat: Via Supporter van Schoon platform worden jaarlijks meer dan 3.000 opruimacties aangemeld, worden er ca. 7.000 opruimpakketten verspreid en ca. 3.000 SvS afvalbakken besteld.
- 4. Zichtbaarheid Schoon signaal:** De communicatiekracht van Supporter van Schoon in media en openbare ruimte is versterkt doordat Supporter van Schoon uitingen en voorzieningen beter zichtbaar zijn en een krachtig en eenduidig signaal afgeven.
Voorbeeld concreet resultaat: alle 300 snelwegparkeerplaatsen voorzien van SvS bord (totaal 600 borden) met schoonboodschap en meer dan 5 miljoen euro aan free publicity (pers/media-aandacht voor het belang van Schoon)
- 5. Samenwerking:** gemeenten staan centraal en worden gefaciliteerd bij alle Supporter van Schoon activiteiten. Er is een enquête uitgevoerd om alle behoeften te peilen.
Voorbeeld concreet resultaat: In alle 388 gemeenten doen inwoners mee aan de Landelijke Opschoondag (> 2.500 acties aangemeld).
- 6. Samenwerking:** steeds meer bedrijven nemen hun verantwoordelijkheid voor een schone buitenruimte. Er zijn 5 nieuwe landelijke bedrijven Supporter van Schoon geworden.
Voorbeeld concrete resultaat: meer dan 800 bedrijvenacties aangemeld op de LOD o.a. Starbucks, Pulitzer, Plus, Hema, AH, etc.

Thema 2: Beheer en Inrichting openbare ruimte

Doelstellingen

Gemeenten leveren een bijdrage aan het voorkomen en opruimen van zwerfafval doordat wij hen stimuleren en in staat stellen om de beschikbare kennis en instrumentarium over inrichting en het beheer van de openbare ruimte toe te passen in hun zwerfafvalaanpak.

- Gemeenten: 80% kent de mogelijkheden van voorkomen en opruimen van zwerfafval door maatregelen.
Gemeenten: 60% weet wat de schoon organisatie hen kan bieden aan praktische kennis, instrumenten en ondersteuning.
Gemeenten: 40% maakt gebruik van een of meerdere kennisproducten, instrumenten of -diensten.

Activiteiten en resultaten Q1, Q2, Q3

- 1. Maatwerkadvies:** Inzichtelijk gemaakt waar gemeenten behoeften aan hebben qua advies en hier wordt naar gehandeld/op ingespeeld. De maatwerkeraanpak is laagdrempelig, met persoonlijk contact. Evaluatie vindt plaats na afronding advies.
Voorbeeld concreet resultaat: Circa 60 consultaties bij 35 gemeenten hebben plaatsgevonden halverwege het jaar.
- 2. Instrumenten:** Gemeenten zijn actief met onderwerpen als: ontwerp inrichting en beheer, afvalbakken, bijplaatsing, handhaving en arbeidsparticipatie door de maatwerkeraanpak, door het organiseren van kennisbijeenkomsten en door het up to date houden van de kennisdocumenten (op de Kenniswijzer).
Voorbeeld concreet resultaat: Momenteel zijn er 3 kennisbijeenkomsten geweest, waaronder een kennisbijeenkomst waar alle thema's aan bod zijn geweest. Richting einde jaar circa 6. Alle kennisdocumenten zijn reeds gecheckt op actualiteit en zijn geüpdatet einde jaar. Er is een prijsvraag uitgezet voor een circulaire afvalbak die bijdraagt aan 'schoon'.
Kenniswijzer Zwerfafval gemiddeld 1000x per maand bezocht door professionals.
- 3. Sturen op beleving:** Gemeenten hebben deelgenomen aan bijeenkomst over beleving, er is een quick scan gemaakt die bij 3 gemeenten is getest. Hieruit volgt een handreiking als basis voor kennisdeling onder gemeenten, o.l.v. de LAZ partners. Fase 2 van het project loopt.
Voorbeeld concreet resultaat: verwachting is dat 40 gemeenten hiermee aan de slag zijn in 2017.
- 4. Benchmarking:** Gemeenten krijgen inzicht in eigen prestaties in vergelijking tot andere gemeenten en toegang tot netwerk door Benchmark Schoon.
Voorbeeld concreet resultaat: circa 30 gemeenten doen mee aan de benchmark in 2017. Er zijn gegevens verzameld en prestaties inzichtelijk gemaakt die in 2 benchmark-bijeenkomsten zijn besproken en gedeeld.
- 5. Beeldgericht reinigen / certificering:** Inzetten van Keurmerk Beeldschoon voor publieke bedrijven t.b.v. borgen structurele werkwijze van beeldgericht reinigen.
Voorbeeld concreet resultaat: expert-meeting heeft plaatsgevonden met 9 publieke bedrijven. Publicaties in twee vakbladen, presentatie keurmerk bij kennisbijeenkomst in juni.
- 6. Verkiezing Uitblinker 2017:** Gemeenten en beheerbedrijven zetten medewerkers in het zonnetje d.m.v. verkiezing.
Voorbeeld concreet resultaat: Bekendmaking winnaar tijdens congres 20 november 2017.
- 7. Monitoring:** De huidige monitoring vanuit verschillende partijen is goed op elkaar afgestemd, totdat de aangepaste Landelijke monitor gereed is (zie ook verder: aparte statusbeschrijving RWS programma).
Voorbeeld concreet resultaat: onderlinge afstemming gereed.

Thema 3: Centrumgebieden

Doelstellingen

Centrumgebieden worden schoner doordat betrokkenen hun verantwoordelijkheid nemen bij het schoonhouden van de openbare ruimte en gezamenlijk actie ondernemen.

- Gemeenten: 20% van de G75 gemeenten zetten actief in op schone winkelgebieden
Fastfoodketens: 5 ketens zijn actief SvS en doen mee aan de LOD.
Gemeenten: in 10 gemeenten rollen we de snoeproute aanpak uit.
Kennis: de kennis t.b.v. schone markten en uitgaansgebieden is up to date.

Activiteiten en resultaten Q1, Q2, Q3

- 1. Winkelgebieden:** De Verkiezing Schoonste Winkelgebied is gehouden in de G75 gemeenten, de ranglijst is gemaakt. Resultaten worden opgenomen in een interactief dashboard. Diverse winkelcentra hebben maatwerkadvies gekregen. Kennisdocumenten en materialen binnenkort in de webshop beschikbaar, zodat betrokkenen zelf aan de slag kunnen. Voorbeeld concreet resultaat: 20% van de G75 gemeenten zetten actief in op schone winkelgebieden. Circa 575 winkelgebieden zijn opgenomen in de ranglijst, verspreid over de 75 grootste gemeenten. Een kennisbijeenkomst over winkelgebieden heeft plaatsgevonden.
- 2. Fastfood:** Onderhoud netwerk en opstarten nieuwe concrete samenwerkingsverbanden. Voorbeeld concreet resultaat: de Amsterdamse pilot 'fastfood in winkelgebieden' is succesvol en omgezet in een aanpak die online beschikbaar is, evenals de aanpak die betrekking heeft op drive-in restaurants. 3 ketens doen mee aan LOD: Starbucks, McDonald's en Domino's Pizza.
- 3. Snoeproutes:** De snoeproute aanpak is op diverse plekken toegepast, binnen verschillende gemeenten. Er wordt op de snoeproute aanpak samengewerkt met Plus. De kennisbijeenkomst snoeproutes vindt begin oktober plaats. Voorbeeld concreet resultaat: De snoeproute aanpak kan 50% vermindering zwerfafval opleveren. In Emmeloord zijn 7 snoeproutes uitgerold, in Utrecht 2, diverse gemeenten zijn nu zelf aan de slag.
- 4. Markt:** Inzicht is verkregen in de marktactoren en dit is vastgelegd in een kennisdocument. Voorbeeld concreet resultaat: kennisdocument marktactoren.
- 5. Uitgaansgebieden:** analyse opzetten
Voorbeeld concreet resultaat: Actorenkaart is in de maak.

Thema 4: Verkeer & Vervoer

Doelstellingen

Gebieden rondom verkeer en vervoer worden schoner doordat de aanpak van gebiedsbeheerders ondersteund wordt en versterkt op punten waar deze niet actief zijn.

Gemeenten en provincies: uitvoering onderzoek voor inzicht in behoeften.

Overheid: kennis over schone wegen actief delen tussen RWS, provincie, gemeenten en nieuwe schoonorganisatie.

Overheid: bedrijven: concreet toepassen integrale aanpak.

Activiteiten en resultaten Q1, Q2, Q3

1. Openbaar vervoer: Een voorbeeldcase in samenwerking met NS en gemeenten is uitgevoerd en daarna uitgewerkt en gedeeld. De case is de basis voor een aanpak voor OV gebieden. Kennisdocument is in de maak.

Voorbeeld concreet resultaat: O.b.v. het onderzoek willen 10 gemeenten concreet met OV gebieden aan de slag. Een mooie voorbeeldcase is afgerond en gecommuniceerd.

2. Verkeer – Rijkswegen, verzorgingsplaatsen en provinciale wegen: binnen de LAZ is een integrale aanpak tot stand gekomen in de gemeente Hoogeveen, waar naast gemeenten pomphouders, fastfoodrestaurants, de provincie, de aannemer en het regiokantoor van RWS bij betrokken zijn. De integrale aanpak is een blauwdruk voor uitrol. Bij RWS is er enthousiasme om hiermee door te gaan in 2018.

Voorbeeld concreet resultaat: Gedragsbeïnvloedingsstrategieën zijn toegepast en Supporter van Schoon uitingen zijn gebruikt t.b.v. schonere wegen, op- en afritten, carpoolplaatsen en verzorgingsplaatsen in Hoogeveen. Objectieve metingen einde van het jaar beschikbaar. Deze aanpak wordt geborgd in documenten, materialen zijn beschikbaar via de webshop.

Thema 5: Vrije Tijd

Doelstellingen

Evenementen en recreatiegebieden worden schoner doordat gebiedsbeheerders en organisatoren praktische kennis effectiever toepassen en steeds meer Nederlanders weten te bereiken en te activeren.

Bedrijven: bij 5 type evenementen passen we onze aanpak toe.

Bedrijven: bij 5 organisatoren wordt de openbare ruimte rondom het evenemententerrein betrokken bij de schoonaanpak.

Bedrijven: er wordt samengewerkt met minimaal 3 beheerders van recreatiegebieden, netwerken en aanpakken worden ontwikkeld.

Activiteiten en resultaten Q1, Q2, Q3

1. Open evenementen: een aantal voorbeelden: Bij FC Volendam is de stadionaanpak getest. In Den Bosch is de aanlooproute naar de stad tijdens Carnaval schoongehouden, 12 van de 14 Bevrijdingsfestivals hebben extra aandacht aan schoon besteed en interventies toegepast. We ondersteunden het wielerevenement Limburgs Mooiste en de Vierdaagsefeesten.

Voorbeeld concreet resultaat: bij meer dan 16 open evenementen is de schoon-aanpak toegepast en zijn partijen enthousiast om dit voort te zetten. Hierdoor zijn er meer dan 1 ½ miljoen mensen in aanraking gekomen met een de schoon-boodschap.

2. Gesloten evenementen: bij vrijwel alle partijen binnen de Green Deal Evenementen staat zwerfafval op de agenda en is er aandacht besteed aan de aanlooproutes / directe omgeving. Organisatoren als Zwarte Cross, Solar, maar ook het EK Hockey in Amsterdam pasten onze schoon-aanpak toe. Diverse interventies werden met goed resultaat uitgetoet. Steeds meer organisatoren weten ons te vinden om de aanpak toe te passen.

Voorbeeld concreet resultaat: Bij minimaal 8 gesloten evenementen is onze kennis ingezet. Er is een kennisbijeenkomst Evenementen geweest, met circa 30 gemeenten.

3. Recreatie – Strand en binnenwater: er zit veel ontwikkeling in de binnenwaterrecreatie-aanpak met diverse gebiedsbeheerders. De strandbeheerdersdagen trok meer dan 150 bezoekers, de paviljoenwedstrijd is dit jaar weer groter geworden. Er wordt goed samengewerkt door alle betrokken partijen t.b.v. schonere stranden.

Voorbeeld concreet resultaat: 75 recreatiestranden zijn beoordeeld voor de Schoonste Stranden Verkiezing, 25 van de 28 strandgemeenten scoren "Zeer goed". Het schoonniveau van de recreatiestranden ligt sinds 2014 op een zeer hoog niveau.

Thema 6: Jeugd

Doelstellingen

We streven ernaar om alle kinderen en jongeren (4 t/m 18 jaar) via scholen, en kinderopvang- en NME-centra in aanraking te brengen met met de onderwerpen: voorkomen van zwerfafval en afval recyclen. We doen dit door middel van eigen kanalen en de samenwerking met partners.

- Aan de slag met afval: een stijging van 15% van de bezoekers aan dit digitale educatieve platform met een gemiddeld websitebezoek van 4 minuten.
- Aansluiting Landelijke Opschoondag 2017: 700 scholen doen mee met de LOD.
- Voortgezet onderwijs: introductie van 12 lesvarianten voor het voortgezet onderwijs.
- Samenwerking (commerciële) partners: samenwerking met onder andere Partou en Eco-Schools

Activiteiten en resultaten Q1, Q2, Q3

1. Educatief platform www.aandeslagmetafval.nl is begin 2016 online gegaan, met lesmaterialen voor het primair onderwijs evenals interactieve afvalopdrachten voor de kinderopvang. Het platform is het centrale uitgangspunt voor leerkrachten in het basisonderwijs en sinds januari 2017 docenten in het voortgezet onderwijs, die aandacht willen besteden aan zwerfafval voorkomen en afval recyclen.

Concreet resultaat: Het aantal sessies is t.o.v. van dezelfde periode in 2016 met bijna 90% gestegen, tot ruim 30.000 sessies per eind september. De gemiddelde bezoeker verblijft ca. 3,5 minuten op de site. De lesmaterialen werden ruim 12.500 keer gedownload in 2017 (cijfers tot en met september).

2. Extra focus op scholenacties met de Landelijke Opschoondag

Concreet resultaat: 700 scholen en kinderopvangcentra hebben zich dit jaar aangemeld met een opschoonactie in de week voorafgaand aan de Landelijke Opschoondag. De deelnemende scholen zijn beloond met een knikkertegel van gerecycled kunststof. Daarnaast zijn de acties ondersteund met de verspreiding van 2750 kinderpakketten (handschoenen, vuilniszakken, hesjes, et cetera) en posters en speurtochten.

3. Voortgezet onderwijs: Realisatie van 12 lesmodules voor docenten in de onderbouw van het voortgezet onderwijs voor de vakken aardrijkskunde, Nederlands, biologie en mentorles.

Concreet resultaat: Sinds de lancering tot het moment van schrijven zijn er op www.aandeslagmetafval.nl/vo 2370 paginaweergaven geregistreerd. De pagina biedt links naar lessen die aansluiten op de hierboven genoemde vakken, die bijna 3.300 keer werden gedownload.

4. Samenwerkingen: In 2017 zijn diverse samenwerkingen aangegaan met commerciële en niet-commerciële partijen.

Concreet resultaat: Succesvolle samenwerking met kinderopvangorganisatie Partou, die met de helft van haar vestigingen (100) heeft meegedaan aan de Landelijke Opschoondag. Op 125 Eco-Schools wordt gewerkt met Supporter van Schoon materialen.

Apart programma RWS: Versterken beleidsbasis – meten is weten

Doelstellingen

Op dit moment ontbreekt een adequate monitoringsystematiek om zwerfafval en de effecten van maatregelen om zwerfafval aan te pakken. Doelstelling van dit project is daarom het uitwerken van de hoofdindicatoren ten behoeve van de monitoringsystematiek in het kader van de Landelijke Aanpak Zwerfafval (leefbaarheid, ecotoxicologie, verlies grondstoffen en maatschappelijke kosten) en een advies voor het opstellen van beleidsdoelen.

Dit leidt tot de volgende projectresultaten:

- Een gedeelde beleidsinformatiebasis voor (de gevolgen van) zwerfafval.
- Een nieuwe monitoringmethode op basis van de vier hoofdindicatoren.
- Advies voor opstellen van beleidsdoelen voor de vier zwerfafval indicatoren.

Activiteiten/resultaten

Bepalen hoofdindicatoren en aanzet voor een landelijke monitoringssystematiek

1. Uitwerken hoofdindicatoren: Rijkswaterstaat heeft een basisset hoofdindicatoren opgesteld. Deze basis is bij externe kennispartners getoetst en dient als basis voor het inkooptraject.

2. Klankbordgroep: De kennispartners en andere stakeholders zijn gevraagd om deel te nemen in een klankbordgroep (onder meer VNG, Stichting Afvalfonds Verpakkingen, Natuur en Milieu, Plastic Soup Foundation, RIVM, CROW, afzonderlijke gemeenten, provincies (IPO)). Eerste datum voor klankbordgroep bijeenkomst is gepland in vierde kwartaal van 2017.

3. Planning: De verkennende fase is afgerond en in het vierde kwartaal 2017 is gestart met de onderzoeksfase. De planning is dat de monitoringssystematiek in 2018 wordt ontwikkeld om daarna te beginnen met monitoren. Hiervoor zijn we nog wel afhankelijk van deelname van de gemeenten voor bijvoorbeeld het aanleveren van gegevens. Volgens planning wordt het project in 2019 afgerond.